

MATERIAŁ DO DYSKUSJI: WYŁANIANIE UNIWERSYTETÓW BADAWCZYCH

Jednym z tematów prac Narodowego Kongresu Nauki, który w drodze szerokiej dyskusji środowiskowej ma doprowadzić do powstania nowej ustawy regulującej kwestie szkolnictwa wyższego i nauki, jest wyłanianie uniwersytetów badawczych. Bez rozstrzygnięcia o konieczności podziału uczelni na różne typy, w poniższym tekście zaprezentowano koncepcję zasad i warunków, które mogłyby być wzięte pod uwagę przy projektowaniu nowego aktu prawnego. Poniższe propozycje odwołują się do doświadczeń i dokumentów międzynarodowych – wykorzystano m.in. statuty wewnętrzne renomowanych uczelni badawczych, warunki członkostwa w sieciach naukowych, rządowe dokumenty strategiczne oraz opracowania OECD i UE odnoszące się do doskonałości naukowej.

Uniwersytet badawczy powinien zawierać w swojej misji trzy zasady. Po pierwsze inicjować i prowadzić badania o przełomowym dla nauki znaczeniu (*research intensive*). Po drugie mieć zdolność do działania na najwyższym poziomie, w co najmniej kilku obszarach nauki (*comprehensive approach*) oraz po trzecie kształcić w oparciu o najlepsze i często niestandardowe techniki, aby absolwenci uczelni tworzyli elity gospodarcze, naukowe, społeczne oraz polityczne (*excellence in teaching*). We wszystkich tych obszarach efekty działania uniwersytetu badawczego, mierzone konkretnymi wskaźnikami, muszą zdecydowanie przewyższać średnią dla wszystkich uczelni w kraju (*substantial output*).

W myśleniu o uniwersytecie badawczym trzeba przyjąć jedno podstawowe założenie. Status ten nie może być nadawany uczelni decyzją formalną – ani arbitralną, ani automatyczną. Powinien mieć natomiast charakter funkcjonalny i wiązać się z przyznaniem znaczących środków na rozwój najwyższej jakości programów badawczych oraz programów kształcenia będących ich pochodną (*research-based learning*). W praktyce oznaczałoby to, że uniwersytetem badawczym stawałaby się uczelnia, która ma już potencjał do prowadzenia przełomowych badań (kryteria formalne) i przedstawiła wiarygodny plan dalszych prac. Spełnienie tylko kryteriów formalnych nie oznaczałoby zatem uzyskania statusu uniwersytetu badawczego.

Wybór uniwersytetów badawczych musi mieć mocno selekcyjny charakter. W innym przypadku istniałoby niebezpieczeństwo marnotrawienia dodatkowo przyznanego środków. Liczba programów, a zatem i uniwersytetów badawczych, nie powinna być jednak z góry ustalona.

Uczelnie do uzyskania statusu uniwersytetu badawczego powinny spełniać, wskazane poniżej, obydwa warunki podstawowe i dodatkowo np. cztery z kryteriów uzupełniających.

Warunki podstawowe

- Prowadzenie studiów I, II i III stopnia, których jakość została potwierdzona przez zewnętrzną ewaluację nauczania (co najmniej X proc. kierunków ocenionych lepiej niż pozytywnie oraz co najmniej X proc. obronionych prac magisterskich zakończonych opublikowaniem artykułu w czasopiśmie naukowym [także we współautorstwie] i 2 x X proc. prac doktorskich zakończonych opublikowaniem artykułu w czasopiśmie z list A lub C MNiSW) – konieczność identyfikowania utalentowanych osób już na początkowych etapach studiowania.

UNIWERSYTET WARSZAWSKI

- Prowadzenie badań wielodyscyplinowych, obejmujących większość uprawianych obszarów nauki, których wyniki są publikowane w obiegu międzynarodowym (liczba artykułów opublikowana w czasopismach z listy A lub C MNiSW powinna wynosić co najmniej 2 razy tyle na pracownika naukowego, ile średnia dla wszystkich uczelni – wprowadzenie wskaźnika *publication to staff ratio*) – konieczność interdyscyplinarnego podejścia do badań oraz mierzenie ich wpływu na naukę światową (*impact on global science*).

Kryteria uzupełniające

- Istotny wkład do naukowej pozycji Polski (cytowania publikacji z tej uczelni stanowią co najmniej X proc. wszystkich cytowań polskich publikacji w czasopismach z listy A lub C MNiSW odnotowanych w bazie Scopus) – konieczność zatrudniania pracowników naukowych i zespołów badawczych mających wpływ na naukę światową.
- Zdolność do uczestnictwa w międzynarodowych konsorcjach badawczych (w co najmniej 5 międzynarodowych konsorcjach o charakterze doskonałości, w których są prowadzone badania finansowane ze źródeł zewnętrznych) – konieczność budowy kompetencji do uczestnictwa w przełomowych projektach badawczych.
- Dostęp do infrastruktury badawczej (co najmniej 2 laboratoria lub urządzenia wpisane na Mapę Drogową Infrastruktury Badawczej lub finansowane jako SpUB) – umożliwienie realizacji przełomowych projektów.
- Ewaluacja zewnętrzna przez udział w procesie parametryzacji (w przypadku modelu dotychczasowego – co najmniej X proc. jednostek wewnętrznych z oceną A lub A+, w przypadku parametryzacji całej uczelni status A+) – konieczność stymulowania rozwoju wewnętrznego całej uczelni, a nie skupianie się tylko na wybranych obszarach.
- Krajowa i międzynarodowa mobilność badaczy (X proc. pracowników naukowych odbyło w ostatnich pięciu latach minimum jeden co najmniej trzymiesięczny pobyt za granicą lub też uzyskało stopień naukowy w uczelni zagranicznej notowanej w jednym z rankingów: ARWU, THE, QS) – konieczność zdobywania doświadczenia poza rodzimym środowiskiem naukowym.
- Wewnętrzny system finansowy (granty, stypendia, *start up funds* itp.) wspierania doskonałości naukowej stanowiący odpowiedni procent budżetu uczelni pochodzącego z kosztów pośrednich (X proc.) – wspieranie rozwoju zawodowego pracowników naukowych i przyciąganie zdolnych badaczy z kraju i zagranicy.
- Otwarty i transparentny, a także rygorystyczny system rekrutacji i zatrudniania pracowników zgodny ze standardami HR Excellence in Research – otwarcie na zewnątrz.
- Uzyskanie w ostatnich pięciu latach co najmniej X proc. wszystkich środków na projekty badawcze ze źródeł międzynarodowych (z puli finansowej na naukę, czyli nieobejmującej środków na rozwój infrastruktury) w stosunku do całego budżetu jednostki – pokazanie zdolności do uzyskiwania środków zewnętrznych.

UNIWERSYTET WARSZAWSKI

Program doskonałości naukowej skierowany do uniwersytetów badawczych powinien być realizowany – a więc i finansowany – przez sześć lat z przeglądem po trzech latach. Związane byłoby to z osiągnięciem konkretnych wskaźników określonych w poszczególnych obszarach. W obszarze nauk humanistycznych mogłoby to być np. opracowanie fundamentalnych dzieł, w przypadku nauk ścisłych dokonanie odkryć, które spotkały się z zainteresowaniem świata naukowego poprzez publikacje o przełomowym charakterze, natomiast w przypadku nauk technicznych dokonanie wdrożeń czy uzyskanie odpowiedniej liczby patentów. W każdym jednak przypadku prowadzone badania powinny stanowić znaczący wkład do nauki światowej, a więc nie mogą mieć jedynie lokalnego znaczenia. Warunkiem powinien być także postęp w wybranych czterech kryteriach wskazanych powyżej. Przykładowo zwiększenie udziału środków zewnętrznych w finansowaniu badań, zwiększenie mobilności, dostępu do infrastruktury itp.

Program rozwoju badań byłby negocjowany – co do zasady – między władzami danej uczelni oraz MNiSW. W niektórych obszarach mogliby być dodatkowo zapraszani przedstawiciele innych resortów np. w przypadku nauk technicznych minister rozwoju, a w przypadku nauk medycznych – minister zdrowia. Program miałby charakter kontraktu, w którym MNiSW zobowiązałoby się do przekazywania środków, a władze danej uczelni – do realizacji działań mających na celu osiągnięcie uzgodnionych wskaźników na koniec realizacji programu. Sposób i ścieżka osiągania wskaźników byłaby uzależniona od decyzji organów uczelni, które mogłyby całkowicie swobodnie i bez ograniczeń dysponować istotną częścią (min. 40% – obecne koszty pośrednie) przekazywanych środków.

Zespół rektorski Uniwersytetu Warszawskiego

prof. Marcin Pałys, rektor
prof. Jolanta Choińska-Mika, prorektor ds. studentów i jakości kształcenia
dr hab. Maciej Duszczyk, prorektor ds. naukowych
prof. Anna Giza-Poleszczuk, prorektor ds. rozwoju
prof. Andrzej Tarlecki, prorektor ds. kadrowych i polityki finansowej